

Puolustusvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle puolustukseen liittyvien, patentoitavaksi haettujen keksintöjen salassapidon vastavuoroiseksi turvaamiseksi tehdyn sopimuksen, teknisten tietojen välittämisestä puolustustarkoituksiin tehdyn Naton sopimuksen sekä niiden täytäntöönpanomenettelyjen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle puolustukseen liittyvien, patentoitavaksi haettujen keksintöjen salassapidon vastavuoroiseksi turvaamiseksi tehdyn sopimuksen, teknisten tietojen välittämisestä puolustustarkoituksiin tehdyn Naton sopimuksen sekä niiden täytäntöönpanomenettelyjen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi (HE 98/2023 vp): Asia on saapunut puolustusvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallitussihteeri Katariina Kuhanen, puolustusministeriö
- lakimies Ville Salmi, ulkoministeriö
- johtava asiantuntija Tanja Müller, työ- ja elinkeinoministeriö
- insinööriereverstilutnantti Timo Minkkinen, Pääesikunta
- toimistopäällikkö Hanna Aho, Patentti- ja rekisterihallitus
- pääsihteeri Tuija Karanko, Puolustus- ja Ilmailuteollisuus PIA ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Suomen Patenttiasiamiesyhdistys ry
- Suomen teollisoikeudellinen yhdistys r.y.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi puolustukseen liittyvien, patentoitavaksi haettujen keksintöjen salassapidon vastavuoroiseksi turvaamiseksi tehdyn sopimuksen sekä teknisten tietojen välittämisestä puolustustarkoituksiin tehdyn Naton sopimuksen ja niiden täytäntöönpanomenettelyt sekä lait sopimusten ja niiden täytäntöönpanomenettelyjen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta. Sopimukset ovat osa Naton oikeudellisesti sitovaa sopimuskehikkoa, johon Pohjois-Atlantin sopimukseen liittyvien uusien jäsenvaltioiden edellytetään sitoutuvan.

Valiokunnan mietintö PuVM 1/2024 vp

Keksintöjä koskeva sopimus tuli kansainvälisesti voimaan 12.1.1961. Sopimuksella luodaan edellytykset patentin hakemiselle kansallisen puolustuksen etujen vuoksi alkuperämaassa salassa pidettäviksi määrätyille keksinnöille myös muissa Naton jäsenvaltioissa turvaamalla patentoitavaksi haettujen keksintöjen salassapito silloin, kun patenttia haetaan sopimuksen mukaisin menettelyin.

Teknisiä tietoja koskeva sopimus tuli kansainvälisesti voimaan 7.2.1971. Sopimuksella sovitaan omistusoikeudellisten teknisten tietojen suojaamisesta ja käsittelystä välitettäessä tällaisia tietoja Naton jäsenvaltioiden ja Naton organisaatioiden kesken ja luodaan noudatettavat menettelyt tällaisten tietojen välittämiseksi.

Sopimuksia täydentävät niiden täytäntöönpanomenettelyt, jotka määrittävät sopimusvelvoitteiden täytäntöönpanon käytännön toteuttamista ja yksityiskohtia.

Suomen osalta sopimukset tulevat voimaan kolmenkymmenen päivän kuluttua siitä, kun Suomi on tallettanut liittymiskirjansa Amerikan yhdysvaltojen hallituksen huostaan.

Esitykseen sisältyvät lait sopimusten ja niiden täytäntöönpanomenettelyjen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta. Lait sisältävät myös asiasisältöisiä säännöksiä. Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana samanaikaisesti kuin sopimukset tulevat Suomen osalta voimaan.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

(1) Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi puolustukseen liittyvien, patentoitavaksi haettujen keksintöjen salassapidon vastavuoroiseksi turvaamiseksi tehdyn sopimuksen (jäljempänä keksintösopimus) sekä teknisten tietojen välittämisestä puolustustarkoituksiin tehdyn Naton sopimuksen sekä lait sopimusten ja niiden täytäntöönpanomenettelyjen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta.

(2) Esityksellä on välitön yhteys Suomen Nato-jäsenyyteen, sillä Suomi on sitoutunut liittymään sopimukseen 12 kuukauden sisällä jäsenyyden alkamisesta. Sopimukset ovat siten osa Naton oikeudellisesti sitovaa sopimuskehikkoa, johon Pohjois-Atlantin sopimukseen liittyvien uusien jäsenvaltioiden edellytetään sitoutuvan.

Keksintösopimus

(3) Keksintösopimuksen täytäntöönpanomenettelyissä edellytetään, että mailla on oikeudellinen toimivalta määrätä sellaisten keksintöjen salassapidosta, joiden paljastaminen voisi haitata maan kansallista turvallisuutta. Suomessa asiasta säädetään maanpuolustukselle merkityksellisistä keksinnöistä annetussa laissa (551/1967), jonka perusteella keksintö, jolla pääasiallisesti on merkitystä maanpuolustukselle ja jonka salassa pysyminen maanpuolustuksen kannalta on tärkeää, voidaan valtioneuvoston päätöksellä pakkolunastaa valtiolle. Keksintösopimukseen liitty-

Valiokunnan mietintö PuVM 1/2024 vp

minen ei mahdollista sitä, että Suomessa yritykset tai yksityistahot voisivat hakea keksintösopimuksen perusteella salassa pidettävää patenttia muissa Nato-maissa. Tämä edellyttäisi kansallisen lainsäädännön muuttamista.

(4) Saadun selvityksen mukaan lakia maanpuolustukselle merkityksellisistä keksinnöistä ollaan uudistamassa. Työ- ja elinkeinoministeriö on toukokuussa 2022 asettanut patenttilainsäädännön kokonaisuudistusta valmistelevan työryhmän, jonka tehtävänä on muun muassa arvioida patenttilain ja maanpuolustukselle merkityksellisistä keksinnöistä annetun lain muutostarpeet. Samassa yhteydessä arvioidaan nyt ehdotetun keksintösopimuksen voimaansaattamislain asiasisältöisten säännösten (2-4 §) sisällyttämistä uuteen patenttilakiin tai maapuolustuskeksintölakiin sekä kansallisen lainsäädännön muuttamista niin, että suomalaiset yritykset ja yksityiset tahot voisivat omistaa maanpuolustukselle merkityksellisiä keksintöjä Suomessa ja näin ollen hakea keksintösopimuksen mukaisesti patenteja myös muissa Naton jäsenvaltioissa.

(5) Patenttilainsäädännön kokonaisuudistusta valmistelevan työryhmän toimikausi päättyy toukokuussa 2025. Valiokunta pitää tällaista kokonaisuudistusta erittäin tarpeellisena ja työryhmän tavoitteita kannatettavina. Valiokunta huomauttaa tässä yhteydessä, että yritysten kannalta nykyinen laki maanpuolustuskeksinnöistä ei juuri kannusta keksintöjen tekemiseen, sillä ne voivat joutua valtion pakkolunastuksen kohteeksi jo ennen kuin niiden liiketoimintapotentiaalia on päästy täysimääräisesti edes mittaamaan.

Teknisiä tietoja koskeva sopimus

(6) Teknisiä tietoja koskevalla sopimuksella turvataan teknisten tietojen omistajien oikeuksia, kun tietoja välitetään puolustustarkoituksiin. Sopimuksella sovitaan omistusoikeudellisten teknisten tietojen suojaamisesta ja käsittelystä välitettäessä tällaisia tietoja Naton jäsenvaltioiden ja Naton organisaatioiden kesken ja luodaan noudatettavat menettelyt tällaisten tietojen välittämiseksi. Sopimuksen II artikla velvoittaa omistusoikeudellisten teknisten tietojen vastaanottajat suojaamaan tällaiset tiedot, jotka on luovutettu luottamuksellisesti. Tietoja on käsiteltävä kaikkien asetettujen ehtojen mukaisesti ja ryhdyttävä näiden ehtojen mukaisiin tarvittaviin toimiin estääkseen tietojen välittämisen millekään taholle, julkaisemisen tai luvattoman käytön tai käsitteilyn millään tahansa muulla tavalla, joka todennäköisesti aiheuttaa vahinkoa omistajalle.

Yhteenveto

(7) Saadun selvityksen mukaan sopimukseen liittyminen parantaa suomalaisten yritysten mahdollisuuksia osallistua Naton hankkeisiin ja ohjelmiin sekä jäsenvaltioiden väliseen kansainväliseen yhteistoimintaan, jolla tuetaan Naton toimintaa. Sopimuksilla edistetään jäsenvaltioiden välistä talousyhteistyötä, puolustusalan tutkimusta sekä puolustustarvikkeiden kehitystä ja valmistusta helpottamalla tiedonvaihtoa.

(8) Hallituksen esityksen perusteluissa (s. 16) tuodaan esiin, että esitykseen sisältyvien sopimusten ja lakien hyväksymisestä aiheutuu tiettyjä vaikutuksia viranomaistoimintaan. Keskeisin vaikutus tulee sopimusten perusteella välitettävien tietojen ja patenttihakemusten tietoturvallisuusvaatimuksista. Tietoturvallisuuden saattaminen sopimusvelvoitteiden mukaiseksi edellyttää Patentti- ja rekisterihallituksessa varautumista käsittelemään myös korkeamman turvallisuusluok-

Valiokunnan mietintö PuVM 1/2024 vp

kien tietoja ja siten huolehtimaan eri turvallisuuden osa-alueista, kuten hallinnollisesta turvallisuudesta, henkilöstöturvallisuudesta sekä toimitilojen fyysisestä turvallisuudesta.

(9) Valiokunta toteaa lisäksi, että varsinaisten patenttihakemusten lisäksi sopimukset saattavat lisätä henkilö- ja yritysturvallisuusselvitysten tarvetta. Saadun selvityksen mukaan tämä toiminta on yritysten näkökulmasta jo nyt liian hidasta, ja pahimmillaan selvityksiä joudutaan odottamaan yli puoli vuotta. Viranomaistoiminnassa ja sen resursoinnissa tulee katsoa, että tämä prosessi olisi mahdollisimman nopea.

(10) Kuulemisissa tuli myös esiin, että puolustusteollisuusyritysten on monesti salassapitosyiden vuoksi vaikea arvioida, mitkä lopulta ovat niitä kriittisiä teknologioita, joiden kehittämisestä Puolustusvoimat on kiinnostunut. Valiokunta huomauttaa lisäksi, että suoranaisten puolustusteollisten tai kaksikäyttötuotteiden lisäksi myös pelkästään siviilimarkkinoille suunnitelluilla tuotteilla saattaa olla puolustukselle merkittävää lisäarvoa.

(11) Valiokunta pitää erittäin tärkeänä yrityskehityksen ja Puolustusvoimien välisen yhteistyön syventämistä. Myös Patentti- ja rekisterihallituksen ja Puolustusvoimien välisen yhteistyön tiivistäminen on edellä kuvatuista syistä tarpeellista. Valiokunta toteaa, että yksi keskeisimpiä ohjausasiakirjoja ja teollisuudelle tärkeitä informaatiolähteitä sen hahmottamisessa, millaisia teknologisia innovaatioita Puolustusvoimat hakee, on etenkin valtioneuvoston periaatepäätös Suomen puolustuksen teknologisen ja teollisen perustan turvaamisesta.

(12) Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa hallituksen esityksen hyväksymistä muuttamattomana.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Puolustusvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy hallituksen esityksessä HE 98/2023 vp tarkoitetut sopimukset.

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 98/2023 vp sisältyvät 1. ja 2. lakiehdotuksen.

Valiokunnan mietintö PuVM 1/2024 vp

Helsingissä 15.2.2024

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Jukka Kopra kok
varapuheenjohtaja Mikko Savola kesk
jäsen Miko Bergbom ps
jäsen Timo Heinonen kok
jäsen Hanna Holopainen vihr
jäsen Tomi Immonen ps
jäsen Jani Kokko sd
jäsen Merja Kyllönen vas
jäsen Jarno Linnell kok
jäsen Juha Mäenpää ps
jäsen Riitta Mäkinen sd
jäsen Jari Ronkainen ps
jäsen Hanna Räsänen kesk
jäsen Pekka Toveri kok
jäsen Tuula Väätäinen sd
varajäsen Sari Tanus kd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Heikki Savola